

İNSANLIKTA İNSAN OLMA MERTEBESİ GAZAP VE İLİM

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Size bu Cuma yine gazaptan bahsedeceğim.

Belki bunun uzamasından darılacaksınız ama, Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerinin bu kişinin sualine ki cevaben *lâ tağdab* diyerek bir kelime ile cevap vermişler. Gazabın ehemmiyeti burada açıklanıyor.

a. Gazapla Başa Çıkmanın Yolları

İnsan haddi zâtında melekî bir mahluktur. Onun kalp denilen bir varlığı vardır ki onun üstünlüğünü size beyan etmeye gücüm yetmez. O kalp Arş-ı Rahman'dır, bütün kâinatı içine almış ufacık bir kudret, gönlümüzün içine konmuş ufacık bir şey. Nasıl tesbihlerimizin içerisinde bir taş var, o taşa baktığımız vakitte koca Kâbe'nin şeklini o ufacık taşın içerisinde görebiliyoruz. Bir insan kudreti ufacık bir taşın içerisine bu Kâbe'nin dağlarıyla beraber şeklini oraya koyabilince, Allahu *celle ve alâ* insana da bir gönül vermiştir ki o gönlün içerisinde kâinat mevcuttur. Şimdi o gönül bizde mevcut da, o gönlün hassalarını kaybetmişizdir. İşte o kaybettiği-

miz hassalardan bahsededeceğim ki insanı insan eden o gönüldür.

Bu beden bilirsiniz ki topraktan yapılmış, sudan, ateşten mürekkep bir şey, netice itibariyle mezara gidip çürümeye mahkumdur. Onun kendisinde hiçbir kıymet yoktur. Ne kadar iyi insan olursan ol, [o ceset] çürüyecek ve orada leş olup toprağa karışıp gidecek. Asıl insanlık insanın içerisindeki o cevherdedir. O cevherin muhafazasını da Cenâb-ı Hak bizim elimize vermiş. İşte sana ben böyle bir cevher verdim ki kâinat onun yanında hiç kalır. Kâinat o cevherin yanında hiç kalır. Sen kâinatta gördüğün şu ufak tefek boncuk gibi âdî şeylere aldanıp da, kâinatın şusuna busuna ziynetlerine aldanıp da o cevherini kaybedersen yazık sana. Saâdetten, felahtan, bütün varlıklardan mahrum olaraktan gideceksin bu âlemden.

Onun içindir ki o ahlâklar üzerinde konuşuyoruz, bu sekizinci dersimiz olan gazap çok güzel bir derstir ki bizim o hassa-i insaniyetimizi örten ve kaybeden [şeydir].

Mesela insan hırsızlık yapar mezmumdur, zina yapar çok fena bir iştir, içki içer, kumar oynar fena bir iştir. Fakat bunlar görülen huy-

lardır. Bunları insan kendisi de bilir ki bunlar çok kötü şeydir. Bunlardan ben vazgeçeyim diyerekten fırsat arar insan. Belki bir nâsihin nasihatıyla bu huyundan vazgeçebilir insan. Fakat bu iç hastalıkları ki çok büyüktür.

Mesela dışta olan bir yaranın tedavisi kolaydır, keserler meserler, orasına ilaçlar sürerler iyi olur. Fakat içte olursa o hastalık, biliyorsunuz ki çok ağır ve çok zor oluyor. Binâenaleyh bu iç hastalığı olan gazap bizi helake götüren bir şeydir ki, gazaptır ama bütün fenalıklarda bundan doğuyor.

Neden insan kızar, onu araştıralım.

Neden kızıyor insan?

Kendisinde insan bir varlık görür de bu varlığının mukabilinde kızar. Mesela siz hiç kızmazsınız, bir münakaşaya girdiniz. Münakaşa da sizi yenen insan, ki sizi yenmiştir, mağlup olmuşsunuzdur o münakaşanın içerisinde. O adama karşı bir nefret doğar içerisinde. Kızarsınız bir taraftan.

Neden?

“Beni mağlup etti, beni perişan etti orada, o emsalimin arasında.” diyerekten ona içinizden bir nefret kabarır. Birikir, ardından

bir küslük, bir dargınlık, bir kavga, bir gürültü gider arka sıra.

Sebebi?

O içteki gazabın galeyanından ileri geldi bu işler. Orda hakkı teslim etse ne olur, susaydın bu işler olmayacaktı. Fakat susmadın, mukabeleler birbirini kovalayınca iş dövüşmeye gider, ölmeye kadar gider, hapishaneler, hastaneler filan bunlarla doludur hep. Hep gazabın felaketinin neticesidir.

Onun için gazap üzerinde durulmak çok değerli bir şeydir ki insan meleklik ile hayvanlığın arasındadır. İnsan meleklik ile hayvanlığın arasındadır. Kalbini kötülüklerden korursa, Allahu *celle ve alâ'nın* emrine imtisal eder, yasaklarından sakınır ve kaçınırsa melekliğe doğru insan yükselir. Melekliğe doğru insan yükselir. Yükselmek kabiliyeti kendisinde mevcut. Bilakis evâmiri ilâhîyi dinlemiyor, nevâhîden de hiç ictinap etmiyor, nefsi nasıl isterse öyle hareket ediyor. Bu sefer de o insanlığın en insanlıktan dışarıya olan hayvanlık mertebesine düşer.

Bunu İmam Gazzâlî şöyle tarif ediyor. Bir at var; at sevilir, çünkü kendisi çok koşar. Onun endamında da bir güzellik, bir sevilme

kabiliyeti vardır. Bir de merkep vardır; koşmaz. Ne zaman ki at atlığını kaybeder; koşma kabiliyeti kendisinden düşmüş, güzelliği de kaybolmuş, yükte taşıyamıyor, ihtiyarlamış. Bu sefer bu merkep o attan iyidir ki yük taşıyabiliyor artık. Yük taşıyabilen merkep o güzel attan iyidir ki atlığını kaybetti artık; ne koşma kabiliyeti var ne de yük taşıma kabiliyeti var. Güzelliği de kaybolmuş, bakmaz bile istemez artık insan onun yüzüne.

O zaman merkep o attan iyi olunca, insan da insandır, insan da insandır, insanın da insanlığı ve güzelliği ona verilen hassalar dolayısıyla. Hassasını kaybetti miydi insan; hassasını kaybeden hayvan nasıl olduysa insan da öyle olur işte. Hassasını kaybeden insan, ki murad senin melekiyete doğru yükselmendi, Allah'a kulluktu.

Çünkü insan iki şeyle diğer hayvanlardan ayrılır.

Nedir?

Birisi aklı iradesi birisi de ilmidir.

İlim, bu günkü meydana gelen fenlerin hangisini hayvan yapabilir?

Hiç birisini yapamaz. Ama hayvan yemekte, içmekte, görmede, koşmada, kuvvet-

te bizimle müşterek. O da yer içer, her şeyi onun da var bizim gibi. Ama bizim gibi ilmi yok onun. Allah ona ilim kuvvetini vermemiş, idrak kuvvetini de vermemiştir.

Halbuki hayvanda bazı istidatlar vardır ki mesela koyun kurdu görünce kaçar, fare kediyi görünce kaçar, kedi kendisini korkutacak aslan gibi hayvanı görünce kaçar, herkes hasmını tanıyor. Bunları öğreten yok. Allahu *celle ve alâ*'nın ona verdiği kudretle hasmını tanıyor ve hasmından kaçıyor. E o idraki ki insana Allah *celle ve alâ* vermiştir de o idrak kabiliyetini, o ilim kabiliyetini kaybedip de [yaşamak nasıl bir şeydir.] Dünyanın fanî olan bir sürü şeyinin durucu bir şey olmadığını hepimiz iyi biliyoruz. Bu durucu olmadığımız yere bu kadar gayret, hizmet sarf ederekten Allah'ı, bu mülkün sahibini unutup da âhirete mütealîk bir hazırlık yapmadan gitmek ne kadar fena olduğunu siz söyleyin.

İnsanın insanlığı ilimle olunca ilmin de hissesi, ilmin hudud yok, çok. Bir sürü ilim var. Şu atomlar bitmeden birbirini kovalayıp gidiyor. Fakat bunların hepsi dünya ilmidir. Gözünü yummakla hepsi tükenir. Ne kadar alim olursan ol, fakat gözünü yumdun mu

bütün ilimler sönmüştür senden. Asıl sana fayda verecek ilim Allah ilmidir. Allah bilgisini tealluk eden onun ef'âl ve evsafına, sıfatlarına teallük eden bilgi edinebildiysen ne âlâ. O bilgiyi de o vücut edinecek değil, bu vücudun içindeki o ruh edinecektir. Kalp, gönüldür o işi halledecek. Binâenaleyh kalbi köreltmek, kalbi söndürmenin ne kadar acı olduğunu siz artık idrak edin.

Aziz kardeşler!

Birçok belalar varya, fiilen eli kesilir, kolu kesilir, aklı gider, çeşitli ıstıraplar, çekilmez ıstıraplarla insan iptilânabilir. Fakat bu iptilâların bir sonu var.

Nedir?

Ölüm, hepsini bitirir. Ölüm geldi miydi ne kadar ağrısı varsa, sızısı varsa, feryatları varsa susuyor, çünkü öldü artık, bağırarak hâli kalmadı. Fakat Allah'tan uzaklaşıp günahların sahibi olarak gitmenin, gitmenin acısı katiyen tükenmiyor. Nasıl siz Allah'tan uzaklaşmaya, ibadât u tâat etmemenin acısına ve günahları işlemenin acısına bakınız ki öldükten sonra bu tevâlî eder gider, taa kıyamete kadar. *Ğuduvven ve aşıyyâ*. Bunların sabah akşam azapları kendilerine gösterilir.

Allah'tan uzaklaşanların, yani firavunların yolunu takip edenlerin azabı firavunlara yapılan azap gibi sabah ve akşam onlara arz olunur. Senin yerin burası bak! O cehennemden yanan alevlerini, akreplerini görünce perişan olur kalır. Bunun azabı akşama kadar sürer, baygın bir halde. Akşam olunca bir daha tekrarlanır, "Bak bakalım şu yerine!" Yine görür o felaket yerini, sabaha kadar onun şiddetinin, dehşetinin altında erimiş, perişan bir halde kalır.

Binâenaleyh her felaket tükenir, Allah'tan uzaklaşmak ve Allah'a karşı isyan etmenin felaketi, belası bitmez tükenmez.

Onun için aziz kardeşlerim!

En mühim şey iman sahibi olmaktır, iman. İman sahibi olmak bu dilin *Allah, lâ ilâhe illallah* demesi değildir ha! Bunu demekle daire-i tevhide giresin, müslüman dersana, fakat ind-i ilâhiyedeki kulluk, ind-i ilâhiyedeki mü'minlik ne ise onu yapmak lazım. *Lâ ilâhe illallah* demesi lazım, bütün günahlardan, bütün felaketlerden, fenalıklardan kaçınması lazım.

Daha?

Allahu *celle ve alâ'nın* ne kadar emri varsa o emirlerine imtisal etmek gerekir ki *lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah* dediğinin şahidi olsun.

Bir taraftan *lâ ilâhe illallah* der bir taraftan da Allah'ın dediklerini yapmaz ve yapma dediklerini de yaparsa, onun tevhidinin ne kıymeti olur?

Evet, *lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah* diye iman etmiş bir müslümanın kıymeti o kadar yüksektir ki aziz kardeş! İmanın kıymeti o kadar yüksektir ki ehl-i imandan bir mü'min-i muvahhid sırat köprüsünün üzerinden geçerken cehennem ona der ki;

“Ey mü'min, durma çabuk geç! Durma, çabuk geç! Zira senin nurun benim ateşimi söndürüyor!” diyor.

Böyle bir nimet-i ilâhîyeye mazhar olmuş bir insanın Allah'a karşı arkasını dönüpte göğüs germesinin ne kadar büyük felaket olduğunu siz söyleyin aziz kardeşler, siz söyleyin! Dünyanın şu ziynetine bu ziynetine aldanıp da Allah'ın yasak ettiklerini irtikâp etmenin ne büyük hata olduğunu, bu söylediğim söz neticesinde, sizler bizlerden çok daha iyi idrak edersiniz.

Cehennem ki bir mü'minin geçişinden ateşim sönüyor diyerekten feryad ederse, feryad ederse artık o mü'minin ind-i ilâhiye-deki derecesini siz düşünün.

Mü'min demek cennetin nimetlerine tenezzül etmiş, burada yaşayacak, bahtiyar demek değil ha! Mü'min demek bu dünyada Allah'ın rızasını kazanmış, âhirette de Cenâb-ı Hakk'ın o güzel dîdârını görmeye müştâk insan demek. Dîdâr-ı ilâhîyeye müştâk insan demek. Hûrî gılman onun yanında hiç kalır.

E o fırsatı Allahu *celle ve alâ* sana bu âlemde vermiş.

Sen bu âlemde hayvan gibi yiyip içip de hayvan gibi yaşamak için mi geldin?

Öyleyse hayvandan ne kıymetin olur?

Efendim gökte uçuyoruz ya, daha nasıl farkımız olacak?

Gökte uçmak bu âleme mahsus. Kuşlar da uçuyor senden iyi, kuşların uçuşu senden iyi.

Daha nerede?

Denizde gitmekte. Balıklar senden daha iyi yüzüyor, daha mükemmel. Onların hiçbirisi değil makbul ve maksud olan. Makbul ve maksud olan bu dünyada Allahu *celle ve*

alâ'yı bilmek ve O'na iman edip O'nun emrine boyun bükmeğdir.

Allah cümlemizi nevm ü gafletten ikaz buyursun da işte onun birisi ki insandaki cevheri söndüren ve koparan gazaptır, gazap.

Gazap neye benzer bilir misiniz?

Bir lambanız var, şişesi var, fitilini açmışsınız is yapmış şişenize. Bu is is is... [lambanız] kara bir kap haline gelmiş, yanan ışığın dışarı çıkmasına mani olur, perdelenmiş artık islerden. İşte bu kötü huylardır ki kalbin nurunu böyle kapatır, kapatır. Halbuki insan kalbine baktığı vakitte melekûtü, semâvâtı, her tarafı seyreden bir âleme mazhar olur insan. Allahu *celle ve alâ* insanda öyle bir kuvvet vermiş.

Bazısı da peygamberlere verdiği gibi ona kendiliğinden vermiş, bazılarına da çalışmak suretiyle vermiş. Evliyaların menâkıbını çok okumanızı rica edeceğim sizden.

Evliya menâkıplarını okuyunuz, bu yüksek derecelere onlar ne ile vâsıl olmuşlar?

Mücahedesiz insan hiçbir şey olmaz.

Bu memlekete düşman istila etse, bu memlekette biz de oturup yiyip içip yan yatsak, bu düşman buradan gider mi gitmez mi?

Gitmez!

Akıllı herif. Daha bizi nasıl emmek lazım geliyorsa, nasıl sömürmek lazım geliyorsa onun yolunu arar. Ne zaman biz elimize silahımızı alır, elimize kalemimizi alır onlarla mücahedeye kalkarsak, elbette ki gücümüzün yettiği kadar; ya ölür şehid oluruz ya onları buradan kovar def ederiz.

Binâenaleyh bu gönüldeki kötü huyları kovmak için de mücahede lazım. Bu mücahedenin yegane şartı Allah'a dayanmak. Allah'a dayanılmadıkça bu mücahedelelerde muaffakiyet olmaz, dünya seni istila eder.

Burda üç tane bela var. Hıncır, köpek, şeytan. Dördüncüsü de Rabbânî sıfattır. Hıncır bırakmaz ki seni! Hıncırın sıfatı şehvete teşbih etmişler. Şevhet bırakmaz ki seni, "Yaşayasın, bu dünyaya bir daha gelecek değilsin. Soyun, istediğin gibi soyun öyle gez." der. Hayvânî sıfatları telkin eder. Çünkü hıncırın sıfatı öyledir. Yemesinden doymaz, daima yemesini seven bir mahluktur, hıncır sıfatı.

Hıncırın eti onun için bize haramdır ki mezmum huyları vardır. Dişisini kıskanmaz, kıskanmadığı içindir ki Allahu *celle ve alâ*

onun etini bize haram etmiştir. Onun içerisinde ki mikroplar var, o mikropları bugün öldürecek belki fenler çıkmıştır, mikropların o kadar şeysi yok, mikroplar olsa olsa senin bedenini öldürür. Ondaki mikroplar sana geçerse belki tedavi olamazsın, çeşitli hastalıklarla ölürsün ama asıl ruhun ölmemesi lazım. Ruhunu öldüren de onun içerisindeki o kötü huylardır. Hınzırın hınzırlığı onun sıfatında değil yani onun bir boyu poysu var ya, o hınzırın hınzırlığı...

Mehmed Zahid KOTKU

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

